

VALTAKUNNALLISET TEEMAT EU-OHJELMAKAUDELLE 2021-2027

Valtakunnallinen teema	2.1. Erityistavoite: Energiatehokkuustoi- menpiteiden edistäminen ja kasvihuonekaa- supäästöjen vähentäminen (ET 2.1.) Energiatehokkuus ja kasvihuonekaasu- päästöjen vähentäminen
Välittävän toimielimen yhteyshenkilö(t)	Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus: Paula Alho, paula.alho@ely-keskus.fi , 0295 037 284
Koordinaatiohankkeen yhteyshenkilö(t)	[Nimi, sähköpostiosoite, puh.nro]
Ministeriön/ministeriöiden vastuuhenkilö(t)	Ympäristöministeriö: Eeva Alho, eeva.alho@gov.fi , 0295 250 011 Ulla Äänismaa, ulla.aanismaa@gov.fi , 0295 250 428
Toteutusaika	1.11.2021-31.12.2027
Rahoituskehysarvio, julkinen rahoitus (EU+valtio+kunta ja muu julkinen rahoitus)	11,5 milj. euroa

1) Yhteys EU:n strategioihin, Suomen saamiin maakohtaisiin suosituksiin sekä kansallisiin strategioihin ja elpymis- ja palautumissuunnitelmaan

Euroopan vihreän kehityksen ohjelman mukaan EU pyrkii eroon kasvihuonekaasujen netto-päästöistä vuoteen 2050 mennessä. Energiatehokkuus tunnistetaan ohjelmassa tärkeäksi tavoitteeksi, jolla vähennetään kasvihuonekaasupäästöjä ja samalla muun muassa. varmistetaan kestävä energiahuolto. Ohjelman yksi teema on rakentaminen ja kunnostaminen energia- ja resurssitehokkaalla tavalla. Ohjelmassa todetaan, että EU:n ja jäsenvaltioiden olisi panostettava julkisessa ja yksityisessä omistuksessa olevien rakennusten kunnostamiseen. Komissio antoi vuonna 2020 rakennusten perusparannusstrategian (Renovation Wave Strategy 14.10.2020), jossa esitetään toimia ja tavoitteita, joilla pyritään parantamaan Euroopan nykyisen rakennuskannan energiatehokkuutta. Tällä pyritään parantamaan rakennuksissa asuvien ja niitä käyttävien ihmisten elämänlaatua, vähentämään Euroopan kasvihuonekaasupäästöjä, edistämään digitalisaatiota sekä tehostamaan materiaalien uudelleenkäyttöä ja kierrätystä.

Euroopan komission heinäkuussa 2021 antaman niin kutsutun 55-valmiuspaketin ehdotuksilla toimeenpannaan EU:n ilmastolaissa asetetut tavoitteet. Komission Fit for 55 -lainsäädäntöpaketin ehdotuksia on yhteensä yli kymmenen mukaan lukien päästökauppadirektiivi, taakanjakoasetus, LULUCF-asetus, uusiutuvan energian direktiivi, energiatehokkuusdirektiivi, autojen ja pakettiautojen CO₂-raja-arvot ja hiilirajamekanismi. Komission esityksessä Suomen uutena tavoitteena on vähentää taakanjakosektorin (liikenne, rakennusten erillislämmitys, maatalous, jätetuolto, F-kaasut) päästöjä 50 % vuoden 2005 tasoon verrattuna. Lisäksi komissio ehdottaa sekä EU:n nykyisen päästökaupan kiristämistä että päästökaupan käytön laajentamista. Laajennuksen myötä rakennusten päästöt tulisivat Euroopan päästökauppajärjestelmän piiriin, millä osaltaan pyritään siihen, että eri energialähteiden hinnat ovat suhteessa niiden energiatehokkuuteen.

Suomen saamissa komission maakohtaisissa suosituksissa kannustetaan toteuttamaan toimia, joilla investointeja keskitetään vihreään siirtymään ja digitaaliseen muutokseen, erityisesti puh- taaseen ja tehokkaaseen energian tuotantoon ja käyttöön.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan Suomi pyrkii olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Hallitusohjelmassa todetaan, että hiilineutraaliin/vähähiiliseen talouteen siirtymiseksi tarvitaan lisäpanostuksia erityisesti biotalouden, kiertotalouden, puhtaan teknologian ratkaisujen, energiatehokkuuden, päästöttömien energiantuotantomuotojen, energian va-

rastointiratkaisujen ja hiilen talteenoton ja hyödyntämisen kehittämiseksi ja markkinoille saatamiseksi sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Hallitusohjelmassa tuodaan myös esille, että rakentamisen ja rakennusten päästöjä on vähennettävä, jotta Suomi saavuttaa kansalliset ja kansainväliset ilmastotavoitteensa.

Paraikaa on valmisteilla sekä keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU) että ilmasto- ja energiastrategian uudistaminen. Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima uusi kansallinen ilmasto- ja energiastrategia on tarkoitus antaa selontekona eduskunnalle syksyllä 2021. Strategia valmistellaan koordinoitusti ympäristöministeriön koordinoiman keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman kanssa, jossa määritellään EU:n päästökauppajärjestelmän ulkopuolisen ns. taakanjakosektorin uudet politiikkatoimet. Ilmasto- ja energiastrategia, KAISU ja maankäyttösektorin niin ikään valmisteilla oleva ilmastosuunnitelma laaditaan siten, että ne toteuttamalla Suomi saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä ja täyttää kiristyvät EU-velvoitteet.

Myös kansallisen ilmastolain uudistaminen on käynnissä. Hallitusohjelman mukaan ilmastolain ohjausvaikutusta vahvistetaan nykyisestä. Jotta hiilineutraalisuus, ilmastokestävyys ja muut sitovat kansainväliset ja EU-tason ilmastotavoitteet saavutetaan, ilmastolakia päivitetään siten, että tavoite hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä toteutuu. Hallituksen esityksen uudistetuksi ilmastolaiksi on määrä valmistua vuoden 2022 alussa.

Suomen pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategia 2020–2050 linjaa kustannustehokkaat keinot, joilla olemassa oleva rakennuskanta saatetaan erittäin energiatehokkaaksi ja vähähiiliseksi vuoteen 2050 mennessä. Siinä esitetään yleiskatsaus Suomen rakennuskannasta, tavoitteet energiatehokkuudelle, kustannustehokkaat korjaustoimenpiteet ja niiden rahoitus sekä politiikkatoimet, joilla edistetään rakennusten korjaamista energiatehokkaiksi ja lämmityksen suhteen vähähiiliseksi. Strategia on osa vuonna 2018 voimaan tulleen rakennusten energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanoa. Strategian toimenpiteille valmistui toimeenpanosuunnitelma keväällä 2021.

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ja energiatehokkuuteen liittyviä hankkeita rahoitetaan ajalla 2021–2023 myös EU:n elpymisvälineestä (Recovery and Resilience Facility, RRF). Valtakunnallisesta teemasta ei voida rahoittaa samoja hankkeita, mutta teeman on tarkoitus tukea osaltaan RRF-kokonaisuuteen sisältyviä energiatehokkuuden ja hiilineutraalisuuden edistämisen tavoitteita.

2) Lisäarvo kansalliseen toimintaan ja yhteistyö alueellisen rakennerahastotoiminnan kanssa

Valtakunnallisella toiminnalla haetaan laajempia maakuntarajat ylittäviä skaalautuvia demonstraatiohankkeita, jotka pohjautuvat kokeilukulttuuriin ja uusien toimintamallien esiin tuomiseen. Huomioidaan alueellinen toiminta ja siihen tehdyt panostukset.

3) Toiminnan kohderyhmät

Yritykset, kehittämissyhtiöt, kunnat, kuntayhtymät, muut alueelliset toimijat, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, yhdistykset ja säätiöt

4) Toiminnan konkreettinen sisältö ja mahdolliset alateemat; mitä toiminnalla tavoitellaan ja millaisia muutoksia nykytilanteeseen odotetaan

Toiminnan tavoitteena on edistää valtakunnallisella tasolla energiatehokkaiden ja vähähiilisten ratkaisujen, toimintatapojen- ja mallien kehittämistä ja käyttöönottoa uudis- ja korjausrakentamisessa, teollisuudessa, laitoksissa, rakennuksissa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla.

Toiminnalla pyritään myös edistämään energiatehokkuuteen liittyvää innovaatiotoimintaa sekä ratkaisujen ja innovaatioiden demonstraatiota ja pilotointia skaalautuvissa ja siirrettävissä hankkeissa. Lisäksi vahvistetaan yhteistyötä ja osaamisen hyödyntämistä eri sektoreiden (yritys, kunnat, tutkimustahot) välillä. Keskeisenä päämääränä on kasvihuonekaasupäästöjen kustannustehokas vähentäminen.

Hankkeiden tulee noudattaa DNSH-periaatetta, etteivät ne saa aiheuttaa merkittävää haittaa millekään ympäristötavoitteelle. Tavoitteena on edistää toimenpiteillä synergioita YM:n valtakunnallisten teemojen välillä.

Hankkeet voivat liittyä esimerkiksi seuraaviin teeman osa-alueisiin:

- Energia- ja materiaalitehokkaat elinkaariratkaisut rakentamisessa, ml. korjausrakentaminen, sisäilman laatu, rakennusten ilmastokestävyys muuttuvissa olosuhteissa sekä vähähiilisuuden edistäminen olemassa olevaa rakennuskantaa ja muuntojoustavuutta hyödyntämällä
- Monistettavat ratkaisut teollisuuden ja laitosten teknologioiden ja järjestelmien energiatehokkuuden edistämiseen
- Uusiutuvan energian käyttöönotto, hukkalämmön hyödyntäminen, omaenergiatuotanto
- Kysyntäjoustoon osallistuminen reservi- ja säätösähkömarkkinoilla
- Digitaaliset ja älyratkaisut edellä kuvatuissa energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian hyödyntämisen toimenpiteissä.

5) **Yhteistyö, kumppanuudet, yhteiskehittäminen; mitä toimijoita mukana suunnittelussa ja toteutuksessa, missä rooleissa; millä tavoin osallistettu kohderyhmää**

Haettavien hankkeiden tulee lähtökohtaisesti olla useampien toimijoiden yhteistyöhankkeita sekä useamman maakunnan alueella toteutettavia. Jo suunnitteluvaiheessa tulee huomioida yhteiskehittäminen sekä kohderyhmät.

Ympäristöministeriön vastuulla oleville energiatehokkuus-, ilmastonmuutos- ja kiertotalousteemoille perustetaan yksi yhteinen koordinaatiohanke, jonka tehtävänä on vahvistaa toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta fasilitoimalla kunkin teeman hankkeiden keskinäistä ja teemojen välistä yhteistyötä sekä aktivoida ja verkottaa hakijoita. Koordinaatiohankkeen tarkoitus on myös koota yhteen samassa teemassa toimivat valtakunnalliset ja alueelliset rakennerahastohankkeet ja muut keskeiset hankkeet. Hanke vastaa laajasta sisäisestä ja ulkoisesta valtakunnallisen toiminnan tiedottamisesta ja viestinnästä sekä teemaa koskevien parhaiden käytäntöjen kokoamisesta ja levittämisestä.

6) **Tulosten mittaaminen ja käytettävät indikaattorit**

Tulokset mitataan ja indikaattoritiedot toimitetaan välittävän viranomaisen ohjeistuksen mukaisesti noudattaen kansallista rakennerahasto-ohjelmaa ja sen vaatimuksia tulosten ja indikaattoreiden mittaamisesta ja toimittamisesta.

Valtakunnallisesta teemasta rahoitettaville hankkeille voidaan lisäksi määrittää oma teemakohtainen tulosten mittaamisen ja seurannan toimintatapa (esim. erillisselvitys).

7) **Toiminnan jatkuminen teemaan kuuluvien hankkeiden päättymisen jälkeen**

Hankkeen toteuttajat ottavat jo hakemusvaiheessa kantaa hankkeen jatkumiseen ja tulosten hyödyntämiseen myös laajemmin. Tavoitteena on, että hankkeiden myötä Suomeen syntyy uusia energiatehokkuuteen liittyviä toimintamalleja ja hyviä käytäntöjä, joilla vastataan hiilineutraaliuden ja vihreän siirtymän haasteisiin ja joita voidaan hyödyntää myös hankkeiden päättymisen jälkeen.

8) Viestintäsuunnitelma

Hankkeen toteuttajat ottavat jo hakemusvaiheessa kantaa viestintään, laativat viestintäsuunnitelman ja raportoivat tarvittaessa viestinnän toteutuksesta. Välittävä viranomainen osaltaan viestii yhdessä sovitulla tavalla valtakunnallisista teemahankkeista.